

POSTANOWIENIE

Dnia 18 maja 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Sobutka

w sprawie z odwołania P.M.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie

o zasiłek chorobowy i zasiłek opiekuńczy,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 18 maja 2023 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie

z dnia 16 lutego 2022 r., sygn. akt IV Ua 3/22,

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

II. zasądza od P.M. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie kwotę 240,00 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

D.S.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 grudnia 2021 r. sygn. akt IVU 453/19 Sąd Rejonowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, w pkt I zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie z dnia 28 sierpnia 2019 r., znak [...], w ten sposób, że stwierdził, iż wnioskodawczyni P.M. nie jest zobowiązana do zwrotu: nienależnie pobranego zasiłku chorobowego w łącznej kwocie 73.705,59 zł brutto za okresy: od 16 maja 2017 r. do 6 czerwca 2017 r., od 13 czerwca 2017 r. do 25 lipca 2017 r., od 2 sierpnia 2017 r. do 25 września 2017 r., od 18 października

2017 r. do 9 grudnia 2017 r., od 20 do 28 grudnia 2017 r., od 13 marca 2018 r. do 25 kwietnia 2018 r., od 27 kwietnia 2018 r. do 11 maja 2018 r., od 15 maja 2018 r. do 12 czerwca 2018 r., od 17 lipca 2018 r. do 9 sierpnia 2018 r., od 21 sierpnia 2018 r. do 19 września 2018 r. nienależnie pobranego zasiłku opiekuńczego w łącznej kwocie 11.330,56 zł brutto za okresy: od 7 do 12 czerwca 2017 r., od 26 lipca 2017 r. do 1 sierpnia 2017 r., od 26 września 2017 r. do 2 października 2017 r., od 4 do 18 stycznia 2018 r., od 5 do 19 lutego 2018 r. W pozostałym zakresie, w pkt II, Sąd Rejonowy odwołania oddalił. Sąd Rejonowy zasądził także od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie na rzecz P.M. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Na skutek apelacji pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie od wyroku Sądu Rejonowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 13 grudnia 2021 r. Sąd Okręgowy w Rzeszowie, wyrokiem z dnia 16 lutego 2022 r., zmienił zaskarżony wyrok w pkt I w ten sposób, że odwołanie oddalił w całości, a w pkt III w ten sposób, że nie obciążył Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Rzeszowie kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej. Sąd Okręgowy, po rozważeniu w granicach wniosków złożonego środka odwoławczego całokształtu okoliczności sprawy, dokonał ponownej analizy całości materiału dowodowego i doszedł do przekonania, że wnioski wysunięte w jego oparciu winny być odmienne od tych jakie wywiódł Sąd Rejonowy co do zaskarżonej części wyroku. Sąd drugiej instancji stwierdził, iż ocena dowodów dokonana przez Sąd Rejonowy, odnosząca się do uznania tego, że P.M. nie pobrała nienależnych świadczeń, nie jest właściwa. Na gruncie niniejszej sprawy bezspornym jest, że prawo wnioskodawczyni do zasiłków chorobowego i opiekuńczego za okresy objęte decyzjami organu rentowego nie istniało. Powyższe potwierdzone zostało prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 28 marca 2021 r. sygn. akt IV U 1695/19 oddalającego odwołanie od decyzji ZUS z dnia 28 czerwca 2019 r. w przedmiocie podlegania ubezpieczeniom społecznym. P.M. mimo bowiem formalnego zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych, w tym dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, faktycznie działalności nie prowadziła, a działania przez nią podejmowane miały na celu wywołanie błędnego wyobrażenia, iż spełnione zostały przesłanki do przyznania i pobierania przez nią przedmiotowych świadczeń.

Brak podstawy prawnej do przyznania świadczeń z ubezpieczenia społecznego, w tym do świadczeń z dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego od dnia 4 maja 2017 r., stwierdzone zostało prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 28 kwietnia 2021 r., od którego ubezpieczona nie złożyła apelacji, nie złożyła nawet wniosku o jego uzasadnienie. Organ rentowy wykazał, iż P.M. nie prowadząc działalności gospodarczej w okresie od 4 maja 2017 r., a jednocześnie składając wnioski o zasiłek chorobowy i opiekuńczy, świadomie wprowadzała Zakład Ubezpieczeń Społecznych w błąd co do okoliczności uzasadniających przyznanie tych świadczeń. Uznać bowiem za organem rentowym należy, iż w sytuacji nie wykonywania działalności gospodarczej, P.M. miała pełną świadomość, iż powyższe świadczenia są jej nienależne.

W skardze kasacyjnej z dnia 6 czerwca 2022 r. pełnomocnik P.M. zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie Wydział IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 16 lutego 2022 r., w całości. Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu prawa materialnego, a mianowicie art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r. poprzez jego zastosowanie w niniejszej sprawie w sytuacji, gdy świadczenie pobrane przez skarżącą nie było świadczeniem nienależnym i jako takie nie podlegało zwrotowi, a Sąd II instancji zastosował w niniejszej sprawie błędnie wskazany przepis poprzez wskazanie, że świadczenia te były należne i na tej podstawie zmienił wyrok Sądu I instancji na niekorzyść skarżącej, przy czym po stronie skarżącej w chwili wypłaty świadczenia nie było świadomości nienależności świadczenia czy celowego spowodowania w błąd, a ZUS O/Rzeszów nie wykazał, że skarżąca celowo go wprowadziła w błąd, a dodatkowo nie pouczył on skarżącej o konieczności zwrotu świadczenia nienależnego. Dodatkowo strona skarżąca wskazała, iż Sąd Okręgowy przyjmując za własne ustalenia Sądu Rejonowego nie poczynił dodatkowych ustaleń w zakresie świadomości skarżącej co do nieświadomości pobierania świadczenia nienależnego w czasie jego wypłaty.

Podnosząc powyższy zarzut strona skarżąca wniosła o uchylenie (w całości) zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 16 lutego 2022 r. oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Rzeszowie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi kwestię rozstrzygnięcia o kosztach za wszystkie instancje, w tym

także o kosztach postępowania kasacyjnego, wskazując równocześnie wytyczne, co do kierunku i sposobu rozstrzygnięcia sprawy.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania strona skarżąca wskazała, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Sąd I instancji w sposób prawidłowy zastosował lub orzekł o braku podstaw do zastosowania konkretnych przepisów prawa materialnego, a Sąd II instancji, zmieniając zaskarżony wyrok, dopuścił się błędu polegającego na niewłaściwym zastosowaniu przepisu prawa materialnego tj. art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, co przełożyło się na błędne orzeczenie wydane w sprawie przez Sąd odwoławczy. Oczywistość błędnego zastosowania przepisów przez Sąd Okręgowy jest widoczna „gołym okiem”, albowiem Sąd ten przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu I instancji, przy czym pomimo braku wskazania przesłanek uzasadniających zastosowanie ww. przepisu ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zastosował go i zmienił zaskarżony wyrok. W niniejszej sprawie nie doszło do wykazania świadomości skarżącej o bezpodstawności pobieranych zasiłków, a tym samym nie ziszczyły się przesłanki do zwrotu świadczeń jako nienależnie pobranych z art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, a więc Sąd II instancji niewłaściwie zastosował w niniejszej sprawie art. 84 ust. 1 i 2 ww. ustawy co przełożyło się na błędne orzeczenie.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wniósł o odmówienie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a w przypadku przyjęcia jej do rozpoznania o jej oddalenie w całości oraz o zasądzenie od wnioskodawcy na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna wywiedziona w niniejszej sprawie nie kwalifikuje się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie należy przypomnieć, że skarga kasacyjna podlega badaniu (na etapie przedsądu) w zakresie spełnienia przez nią warunków formalnych. Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada jedynie wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania. Nie analizuje podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę

kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Nakładając na skarżących obowiązek wskazania i uzasadnienia oznaczonej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, czyli tak zwanego przedsądu, ustawodawca zagwarantował, że skarga kasacyjna, jako nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, będzie realizować funkcje publicznoprawne. Ograniczenie przesłanek, wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. do czterech ma, w konsekwencji, zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ustrojowo i procesowo będzie uzasadnione jedynie w tych przypadkach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne, a skarga nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej jednostkowej sprawie. Ostatecznie, nie w każdej sprawie, nawet takiej, w której prawomocne orzeczenie zostało wydane w warunkach błędu w subsumpcji, czy też wyniku wadliwej wykładni prawa, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest przecież trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje meritum sprawy, lecz dokonuje nadzoru judykacyjnego w rozumieniu art. 183 ust. 1 Konstytucji RP rozpoznając skargę kasacyjną jako nadzwyczajny środek zaskarżenia. Z tych względów, skarga kasacyjna nie jest dostępna w każdej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych z dnia 7 września 2022 r., I NSK 40/22, Legalis nr 2740922).

W niniejszej sprawie wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparty został na przesłance jej oczywistej zasadności. Strona skarżąca, wskazując na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, nie uzasadniła jednak w sposób prawidłowy swojego stanowiska w tym zakresie. Tymczasem w motywach wniosku opartego na tej właśnie przesłance przedsądu powinien być zawarty odrębny wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie swych twierdzeń (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08, LEX nr 512050). O

ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy przepisów prawa i doszukiwania się ich znaczenia (tak m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). W judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). W niniejszej sprawie strona skarżąca nie wykazała istnienia tej właśnie przesłanki przedsądu.

Należy także przypomnieć, że wskazane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa materialnego nie mogą odnieść zamierzonego przez skarżącego skutku, jeśli opierają się na kwestionowaniu dokonanych ustaleń faktycznych i stanowią jedynie bezskuteczną próbę kreacji odmiennych, własnych, pożądanых przez skarżącego ustaleń. Wykazywanie wadliwości dokonanych ustaleń nie stanowi bowiem uzasadnienia podstawy skargi kasacyjnej przewidzianej w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 21 października 2004 r., V CK 81/04, Legalis nr 243310).

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania orzeczono po myśli art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie

opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265 ze zm.).

D.S.

[ał]